

ARUZ VEZNY

Gönderen : sefa - 06/09/2009 10:57

Hecelerin uzunluk (kapalılyk) ve kısalıklyarına (açıklyklarına) bağly olan piir ölçüsüdür. Divan piirinde kullanılmıyptır. Bu piirin, müzik bakımyndan güçlü olmasyny sağlamıyptır.

Aruz vezninde hecelerin uzunluk ve kısalıklyarý esas alýnýr.

Açık heceler (.) (nokta),

Kapalı heceler (-) (çizgi) ile gösterilir.

Bunların yanısıra aruz ölçüsünde, med li dediğimiz, bir buçuk hece ile değerlendirdiğimiz ve (- .) (bir çizgi bir nokta) iparetiyle hece değeri de vardır.

Pimdi, hangi hecelerin nasıl bir deđere sahip olduđunu görelim:

<http://www.msxlabs.org/forum/turk-edebiyati/9736-aruz-vezni.html>

1. Açık Heceler:

- Bir kısa ünlüden oluđan heceler (a-dam, A-li...)

- Sonu kısa ünlü ile biten heceler (A-li, ma-sa...)

2. Kapalı Heceler:

- Bir uzun ünlüden oluđan (â-lim, î-lân...)

- Sonu ünsüzle biten heceler (at, tut-kal, ki-tap...)

- Sonu uzun ünlüyle biten heceler (kâ-fir, mâ-lik, ik-ti-fâ, il-mî...)

3. Bunların yanısıra, bazı heceler med li olarak değerlendirilir ve birbuçuk (- .) hece değerinde kabul görür. Bunları böyle sıralarız:

- Sonu çift ünsüzle biten dört sesli heceler (kýrk, kürk, hayr, hükm,...)

- Ýçinde uzun ünlü de bulunan ve sonu ünsüzle biten üç veya dört sesli heceler. (Âb, hâk, pâk, bîr...) (Bu tür hecelerden sonu n birbuçuk hece deđil, tek hece ve kapalı okunurlar. Örnek: im-kân, ir-fân...) (Ayrıca, bazı pairler var , yok , çok , az gibi Türkçe birbuçuk hece deđerinde okumublardır.

Aruz Vezninde Dikkat Edilecek Bađka Bazı Kurallar

1. Ulama

Bađlama, bağlayıp demektir. Sonu ünsüzle biten bir sözcüğü, kendisinden sonra gelen ve ünlüyle bağlayan sözcüğün ünlüsüne yapılan yere () ipareti konur.

Örnek:

Bülbüller öter güller açar.....

Bir gonce gül olsan.....

2. Ýmale

Çekme demektir. Kapalı heceye ihtiyaç duyulan yerlerde açık heceyi biraz uzatarak okumaktır. Daha çok Türkçe sözcüklerdeki heceli eklerde ve Farsça tamlamalardaki tamlama ý-i lerinde yapılır. Parantez içinde bulunan bir küçük çizgi ile imale yapıldıđyđ edilir.

Örnek:

Kamu bîmârýna cânân devâ-yý derd eder ihsân

Niçin kılmaz bana dermân beni bîmâr sanmaz mı

3. Zihaf

Kýsma demektir. Ölçü geređi, Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun heceyi (uzun ünlülerden oluþan veya uzun ünlüyle biten hece) (açýk) okumaktýr.

4. Fe i lâ tün (. . -) parçasý ile Fâ i lâ tün (- . -) parçasý birbirlerinin yerini alabilirler. Bunlarý birbirine uydurmak için ulama, imza zihaf gibi iþlemler yapmaya gerek yoktur.

5. Ayný þekilde, dize sonlarýna gelen fe i lün (. . -) ile fa lün (- -) parçalarý da birbirlerinin yerine kullanýlabilir.

6. Aruz vezninde, bütün dizelerin son hecesi, gerçekte açýk da olsa, kapalý olarak deđer görür.

Aruz Vezninin Parçalarý (Tef ileler, Cüzler)

Aruz ölçüsünde açýk ve kapalý heceler birtakým temel birlikler halinde bir araya gelirler. Bu birliklerden önemlileri þöyledir.

1. fe ûlün (. - -)

2. Fe ilün (. . -)

3. Fâ ilün (- . -)

4. Fa lün (- -)

5. Fâilâtün (- . . -)

6. Feilâtün (. . - -)

7. Fâilâtü (- . . .)

8. Feilâtü (. . .)

9. Mef ûlü (- - .)

10. Mef ûlün (- - -)

11. Mefâilün (. . . -)

12. Mefâilün (. - - -)

13. Müstef ilün (- - . -)

14. Müstef ilâtün (- - . - -)

.....

Bu temel parçalar, çeþitli þekillerde bir araya gelerek daha büyük kalýplarý (vezinleri, ölçüleri) meydana getirirler. Bunlardan, bizim þiirimizde en çok kullanýlanlarý þöyle sýralanabilir:

1. me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün/ me fâ î lün
Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-i girîbanlar
Acebbir pûha sen de âþýk-ý nâlân mýsýn kâfir

2. me fâ i lün / fe i lâ tün / me fâ i lün / fe i lün (Fa lün)
Sular sarardý yüzün perde perde solmakta
Kýzýl havâlarý seyret ki akþam olmakta

3. fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün
Âkýbet gönlüm esîr ettin o gîsûlarla sen
Her ne câdûsun ki âteþ bađladýn mûlarla sen

4. fe i lâ tün / fe i lâ tün / fe i lâ tün / fe i lün
Yaraþýr kim seni ser-defter-i hûban yazalar
Nâme-i hüsnün için bir yeni unvan yazalar

5. mef û lü/ fâ i lâ tû/ me fâ î lü/ fâ i lün

Derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasın
Sad el-hazer ki sevdiðin ol âfet olmasın

6. fe û lün / fe û lün / fe û lün / fe ûl
Küçük muttarit muhteriz darbeler
Kafeslerde camlarda pür ihtizaz...

7. mef ûlü/ me fâ î lü/ me fâ î lü/ fe û lün
Meddâh olalı çepm-i gazâlânýna Bâki

Öðrendi gazel tarzýný rûm un þu arâsý

KAYNAK:

=====